

PM om betydelsen av Civilutskottets betänkande 2020/21:CU14 om fastighetsägares skyldighet att ansluta sig till kommunalt vatten och avlopp.

Med anledning av Riksdagens beslut att bifalla Civilutskottets förslag att en fastighetsägare med enskilt avlopp inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala vatten- och avloppsnätet. Detta under förutsättning att det egna avloppet uppfyller de gällande miljö- och hälsokraven. Beslutet fattades 29 april 2021.

Sammanfattningsvis har lagförändringarna som genomförts givit kommuner en ny möjlighet att bedöma om de ska besluta om ett verksamhetsområde ska inrättas eller inte. I samband med den bedömningen ska kommunen ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Ingen förändring har ännu skett som påverkar huruvida fastighetsägare ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp trots att de har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav.

Frågan som ska besvaras i denna PM är vilken betydelse Riksdagens beslut innebär för kommuner och fastighetsägare som ska förhålla sig till lagen om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) när det dels gäller att besluta om verksamhetsområden för kommunala vattentjänster och dels skyldigheten för fastighetsägare att ansluta sig till kommunens anläggning och betala avgifter.

Kommunernas skyldighet att besluta om verksamhetsområden för vatten och avlopp framgår av 6 § vattentjänstlagen. Denna skyldighet infaller om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse. Kommunens ansvar är mycket långtgående och oftast räcker det med att 20-30 fastigheter ligger samlat för att kommunfullmäktige är skyldigt besluta om ett verksamhetsområde för allmänna vattentjänster.

I vissa områden vill fastighetsägare inte att kommunen ska inrätta verksamhetsområden eftersom det medför en avgiftsskyldighet enligt den av kommunen beslutade taxan. Dessa avgifter kan vara höga, men ska följa självkostnadsprincipen. Flera kommuner har också ansett att det i vissa fall blir orimligt dyrt att ordna kommunala vattentjänster och vill undvika en utbyggnad. Detta har lett fram till en statlig offentlig utredning som lämnade sitt betänkande 2018 "Vägar till hållbara vattentjänster" SOU 2018:34.

Utredningen utmynnade i en proposition den 31 mars 2022 (prop. 2021/22:208). En proposition är ett förslag från regeringen om en ny lagstiftning som sedan ska röstas igenom av riksdagen. Riksdagens omröstning genomfördes den 22 juni 2022. Lagändringarna som träder i kraft 1 januari 2023 innebär bland annat att kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst ska bli mer flexibel. Vid behovsbedömningen ska kommunen ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Kraven i miljöbalken på enskilda avlopp har inte förändrats. Kommunerna behöver göra en bedömning av om fastighetsägarna har eller kan ordna godtagbara lösningar. I samband med detta ska kommunerna bland annat bedöma hur bebyggelsen i området kommer utvecklas inom överskådlig framtid och hur statusen på vattenförekomster påverkas.

Förändringarna i vattentjänstlagen påverkar kommunernas bedömning av huruvida ett beslut om ett nytt verksamhetsområde ska fattas eller inte enligt 6 §. Förändringen medför inte att fastighetsägarna inom ett verksamhetsområde kan undvika att bli avgiftsskyldiga.

Riksdagen riktade i samband med omröstningen en uppmaning, till regeringen, som innebär att regeringen bör ta de fortsatta initiativ som krävs för att få till stånd en ordning som innebär att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav som utgångspunkt inte ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp. Detta är avsett att gälla inom beslutade verksamhetsområden.

Ingen förändring i denna del har dock skett i vattentjänstlagen, eller de förarbeten som ligger till grund för tolkningen av lagen, som påverkar fastighetsägares möjlighet att undvika avgiftsskyldighet i samband med att kommunen beslutar om verksamhetsområde. Enligt 24 § i vattentjänstlagen är en fastighetsägare inte avgiftsskyldig om denne med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver en vattentjänst och behovet inte kan tillgodoses bättre på annat sätt. Rättspraxis är här mycket restriktiv och endast i ett fall har en fastighetsägare kunnat påvisa en enskild anläggning som tillgodoser behovet bättre på annat sätt.

Inget som ligger till grund för denna bedömning har ändrats i samband med de ändringar som träder i kraft 1 januari 2023. Riksdagens uppmaning till regeringen om att ändra denna ordning har ännu inte föranlett någon åtgärd. Enligt en avstämning den 3 november 2022 med Martin H Larsson på klimat- och näringsdepartementet (tidigare miljödepartementet) har ännu inget sådant arbete inletts.

För att en ändring som påverkar fastighetsägarnas möjligheter att undvika avgiftsskyldighet enligt 24 § vattentjänstlagen ska bli verklighet krävs en ny statlig utredning som normalt tar flera år att genomföra. Frågan är även om en sådan förändring skulle vara positiv, eller trolig. Kommunens allmänna anläggning är i stort

sett alltid bättre för miljön än en enskild anläggning. Den allmänna anläggningen byggs och finansieras dessutom enligt självkostnadsprincipen. Om många fastighetsägare inom ett verksamhetsområde inte blir avgiftsskyldiga måste övriga som betalar avgifter för allmänna vattentjänster därmed bekosta en större del av utbyggnaden som trots allt måste byggas.

Gilbert Nordenswan

Nordenswan Carlsson AB

2022-11-03